

ד ח ו ף

1 ביוני 2026

לכבוד
עו"ד גלי בהרב מיארה
היועצת המשפטית לממשלה
בדוא"ל

ולכבוד
יואב קיש
שר החינוך
בדוא"ל

שלום רב,

הנדון: הפסקת עבודת ועדת ההסתה הפועלת במשרד החינוך לאלתר

סימוכין: פנייתנו למשרד החינוך מיום 4.5.2026

אנו פונות אליכם בדחיפות, בדרישה לעצור **לאלתר** את עבודת "הוועדה המייעצת למנכ"ל משרד החינוך לעניין טיפול בהסתה כנגד המדינה במערכת החינוך" (להלן: **ועדת ההסתה**), לבטל את הנוהל מכוחו היא פועלת, ולהשמיד את כלל החומרים שנאספו נגד מורים במהלך עבודתה. נוהל הוועדה, כמו גם התחקיר המקיף אודותיה שפורסם לאחרונה בעיתון "הארץ" (להלן: **תחקיר "הארץ"**), מלמדים שוועדה זו, המורכבת בעיקרה מגורמי ביטחון, בולשת, מתחקה ומרגלת בסתר אחר עובדי הוראה, בוחנת את התבטאויותיהם בכתה ומחוץ לה, אוספת ואוגרת עליהם מידע בעל רגישות מיוחדת כהגדרתו בחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981 (להלן: **חוק הגנת הפרטיות**), קובעת בעניינם ממצאים עובדתיים, וממליצה על נקיטת הליכים שונים נגדם, בהם פיטורים ושליטת היתרי העסקה.

תשובות לבקשות חופש מידע בנושא עבודת הוועדה, כמו גם המקרים שהובאו לפתחה ונחשפו בתחקיר "הארץ", מעלים שמדובר במנגנון ביטחוני-אידאולוגי לרדיפת עובדי הוראה שעמדותיהם לצנינים בעיני ראשי המשרד, ולהענשתם. עבודת הוועדה מתמקדת במורים ערבים.

פגיעת הוועדה בזכויות אדם אנושה. בין היתר, היא פוגעת בזכותם של עובדי הוראה לחופש הביטוי, לחופש העיסוק, לפרטיות ולכבוד, וחותרת תחת עקרונות ההליך ההוגן. האפקט המצנן שיש לה על עובדי הוראה הוא עצום. למרות אלה, לוועדה אין כל עיגון בחוק. היא פועלת מכוח נוהל רחב, עמום הגדרות, אשר לתפיסת ראשי המשרד מקנה לה סמכויות חקירה ובדיקה מפליגות, לרבות דרישת מידע על מורים מהשב"כ וממשטרת ישראל, כולל מידע על הליכים פליליים שנפתחו נגד מורה בכל עבירה שהיא, לרבות "כוונה לפתוח בחקירה פלילית". אלא שאין די בנוהל על מנת להכשיר פגיעה בזכויות אדם. נדרשת לכך הסמכה בחקיקה ראשית, וכזאת אין. משמע: עבודת הוועדה אינה חוקית.

לדברים בהרחבה.

1. ביום 4.11.2025 הוגשה תגובת משרד החינוך לעתירות בבג"ץ 52884-11-24 **אבני נ' כנסת ישראל ובבג"ץ 44936/24 ועדת המעקב העליונה לענייני החינוך הערבי נ' הכנסת** (להלן: **הכנסת**).

העתירות או העתירות נגד החוק, אשר תקפו את חוקיות חוק איסור העסקת עובדי הוראה ושלילת תקציב ממוסדות חינוך עקב הזדהות עם מעשה טרור או עם ארגון טרור (תיקוני חקיקה), התשפ"ה-2024 (להלן: **החוק**). תגובת המשרד לעתירות, שביום 31.12.2025 יצא בגדרן צו על תנאי, חשפה, שבספטמבר 2025 אישר שר החינוך נוהל לפעולת ועדה, שכותרתו היא "הוועדה המייעצת למנכ"ל משרד החינוך לעניין טיפול בהסתה כנגד המדינה במערכת החינוך – יישום חוק איסור העסקת עובדי הוראה ושלילת תקציב ממוסדות חינוך עקב הזדהות עם מעשה טרור או עם ארגון טרור (תיקוני חקיקה), תשפ"ה-2024" (להלן: **הנוהל**). תפקיד הוועדה הוא לבחון תלונות שהתקבלו במשרד בעניין התבטאויות מורים, החשודות כ"הזדהות עובד הוראה עם טרור" (סעיף 10 לנוהל). עוד עולה מתגובת המדינה לעתירות, שלכאורה פועלת ועדת ההסתה במשרד שנים ארוכות, מאז שנת 2016, וכי עד לכינון הנוהל הנוכחי, היא פעלה מכוח "מסמכים פנימיים" (בכירים במשרד החינוך שהתראיינו לתחקיר "הארץ" הטילו ספק בכך שהוועדה פועלת שנים ארוכות).

2. על פי האמור בתגובת המדינה לעתירות ולסעיפי הנוהל, לוועדה הוקנו סמכויות בחינה נרחבות, המשתרעות על כלל התבטאויותיהם של עובדי ההוראה, בין במסגרת עבודתם ובין אם מחוצה לה, בין היתר בפרסומים שהעלו ברשתות החברתיות (סעיף 36 לתגובה המדינה לעתירות נגד החוק). על הוועדה הוטל להמליץ למנכ"ל המשרד המלצות פוגעניות, מרחיקות לכת, הנוגעות בלבט זכויות יסוד: פיטורי מורים ושלילת היתרי העסקה קיימים, והפניית עובדי ההוראה להליכים פליליים, משמעתיים ופדגוגיים.

3. עוד מפרט הנוהל, כי בטרם יובא המקרה לדיון בוועדה, יש לערוך בדיקות מקדמיות על אנשי ההוראה, בין היתר מול גורמי ביטחון – השב"כ ומשטרת ישראל. כך, בעניינו של כל מורה שהתקבלה עליו תלונה יש לבדוק קיומן של הרשעות או הגשת כתבי אישום בעבירות ביטחון חמורות או בעבירות טרור; קיומו של הליך פלילי "לרבות כוונה לפתוח בחקירה פלילית" וקיומו של הליך משמעת. יוצאת דופן באי חוקיותה היא הקביעה בנוהל, לפיה יש לערוך בדיקה מקדמית עם השב"כ והמשטרה, "האם העובד ביצע מעשה המהווה עבירת טרור שאינו מעשה של גילוי הזדהות עם ארגון טרור והסתה לטרור" (סעיף 11 ה. לנוהל). חוק פיקוח על בתי ספר, התשכ"ט-1969, וחוק חינוך ממלכתי, התשי"ג-1953 (להלן בהתאמה: **חוק הפיקוח וחוק חינוך ממלכתי**), אותם תיקן החוק, ושגם בהם אין כל מקור סמכות להקמת הוועדה ולהפעלתה כפי שיפורט להלן, מתנים פיטורים וסירוב לתת היתר העסקה לעובדי הוראה בעילה זו, בכך "שגורמי הביטחון החליטו להעביר מידע בעניין למנהל הכללי של משרד החינוך". המשרד אינו רשאי לדרוש לקבלו.

4. זאת ועוד. בדיוני ועדת החינוך שעסקו בחוק הפיטורים ושלילת תקציב התברר, כי קיים ערוץ הידברות ישיר בין השב"כ לבין משרד החינוך, וכי הארגון מתריע שעה שמתעורר חשד לכך שמורים עוסקים בפעילות טרור. נזכיר עוד, שהשב"כ אף סירב בתוקף לדרישת יוזמי החוק לערוך בדיקות יזומות לגבי מורים, מאחר שלא זיהה בהם גורמי סיכון.

5. מענה לבקשת חופש מידע בנושא פעולת ועדת ההסתה שהוגשה על ידי התנועה לחופש המידע, שהתקבל ביום 8.2.2026, מלמד כי הוועדה בחנה מאות תלונות שהתקבלו נגד מורים בגין התבטאויות. מאז תחילת ההפיכה המשטרית בשנת 2023, וביתר שאת לאחר 7.10, אספה הוועדה מודיעין על 160 עובדי חינוך. בכמחצית מהמקרים נקבעה "הסתה או הליך בירור

להסתה". עוד מלמדת תשובת חופש המידע, שעיקר פעילות ועדת ההסתה מתבצעת בעניינם של עובדי הוראה ערבים, וכי עד לכינון הנוהל בספטמבר 2025 היא עבדה מכוח "מסמכים פנימיים", אשר המשרד סירב להציג. המשרד אף לא סיפק נתונים על פעילות ועדת ההסתה לפני שנת 2023.

6. בעקבות אלה, פנינו בתחילת מאי 2026 למשרד החינוך, בדרישה דחופה להבהרות בנושא פעולת הוועדה, אמות המידה להפעלתה ומקור הסמכות להקמתה ולעבודתה. בין היתר, ביקשנו לדעת מי הם הגורמים שמבצעים עבור הוועדה את הליכי הבדיקה המקדמיים ואת הבדיקות המשלימות, אלו כלים עומדים לרשותם ומהו הנוהל המסדיר את אופן פעולתם. עוד ביקשנו לדעת, כיצד מתקבלות התלונות על המורים שנבחנות על ידי הוועדה, ומי הגורם האחראי על קבלתן והעברתן לוועדה. בפניה זו, שטרם נענתה, התרענו שפעולת ועדת ההסתה מעוררת שורת קשיים משפטיים.

מצורף מכתבנו מיום 4.5.2026.

7. ביום 20.5.2026 פורסמה במוסף "הארץ" כתבת תחקיר בנושא עבודת הוועדה. הכותב, העיתונאי אור קשתי, קיבל לידי את אחד הדו"חות שחיברה הוועדה בעניינם של מורים, וראיין שורת מקורות במשרד החינוך, עובדים בכירים בעבר ובהווה (אור קשתי, "ועדה חשאית בהובלת איש שב"כ לשעבר מרגלת אחרי מורים שמבקרים את הממשלה. תחקיר", **הארץ** 20.5.2026). מהתחקיר עולה, שיו"ר ועדת ההסתה, מנהל תחום הביטחון במשרד החינוך, הוא איש שב"כ לשעבר; שעבודתה עוסקת בדיכוי והשתקת ביקורת פוליטית שבינה לבין הסתה אין דבר וחצי דבר; ושמי שדוחפים את מסע הרדיפה הם השר ואנשיו.

8. כך, למשל, אחד מעובדי ההוראה שעניינו נבחן בוועדה הוא ירון אבני. תלונה שהתקבלה נגדו, לפיה הוא "עוסק בהסתה נגד ממשלת ישראל באמצעות דף הפייסבוק שלו", הובילה לבדיקה שנמשכה חודשיים וחצי, בסיומה חובר "דו"ח איסוף מידע – ירון אבני". הדו"ח, שהגיע לידי "הארץ", מתבסס על פרסומיו של אבני, יועץ חינוכי בבית הספר הדמוקרטי בהוד השרון, ברשתות החברתיות וב"מערכות המידע של משרד החינוך". בדו"ח הופיעו ביטויים ואמירות שכתב אבני, שבבסיסם ביקורת על הממשלה, ראשה, חברה ואורגניה. בין היתר, הוא כינה אותם "פשיסטיים גזעניים", "עבריינים", "שקרנים ונוכלים" ו"פרזיטים". באחד הפוסטים כונה ראש הממשלה "שקרו בן שקרן. אויב העם". בפוסט אחר נכתב, ש"לא ניתן לחבור עבריינים ופשיסטים לנהל פה את המדינה". הדו"ח המרשיע כלל 24 צילומים מתוך עמוד הפייסבוק של אבני. אף אחד מהם לא עוסק בטרור, הסתה לטרור או אהדה לו ועידודו. לוועדה, נזכיר, אין כל מנדט לעסוק בעלבונם של חברי הממשלה והעומד בראשה. כך גם לשיטת המשרד.

9. חרף כל אלה, התלונה נגד אבני אומצה במלואה. מחבר הדו"ח בעניינו קבע, כי "במספר פוסטים שהעובד כותב ומשתף עולים תכנים המאופיינים בגזענות והסתה". מנהל תחום משמעת וטוהר המידות במשרד, לבני קהאן, שקיבל לידי את הדו"ח, החרה החזיק אחריו. קהאן קבע, שמעיון בדו"ח עולה כי "העובד מעלה פוסטים מסיתים נגד המגזר החרדי, הממשלה ושריה וראש הממשלה. יש לזמן את העובד לשיחת בירור, תוך שיובהרו לו גבולות הביטוי". כאן לא הסתיים העניין. שיחת בירור עם מנהל בית הספר אכן התקיימה, אך במשרד החינוך לחצו להוסיף הערה לתיק האישי של עובד החינוך. המנהל סירב.

10. דוגמאות נוספות לעבודת הוועדה אשר פורטו בתחקיר הן של מורה שנקראה לשימוע אצל מנהלת המחוז, בו הואשמה "בהתבטאויות נגד הממשלה" בפייסבוק; הליכים נגד מורים שקראו לעצירת המלחמה בעזה, והשעיית מורה בגין תלונת תלמידים על כך שהשתתפה בצעדה לציון יום הנכבה. לא נפקד אף מקומם של המורים עופר שור ומאיר ברוכין, אשר, כזכור, בתי הדין לעבודה הורו להשיבם לעבודתם, לאחר שנזרקו ממנה בעקבות פרסומים ברשתות חברתיות (סעי' (ת"א) 40668-11-23 **ברוכין - עיריית פתח תקווה** (2.4.1014) (להלן: עניין **ברוכין**); פ"ה (חיפה) 49385-09-24 **שור - משרד החינוך** (18.9.2024)).

11. דוגמאות חיות אלה ממחישות למופת את הסכנה הטמונה בעבודת הוועדה, את שרירות המלצותיה ואת הפסול שבעצם קיומה. היעדר החוקיות והכשלים המשפטיים בעבודת הוועדה ובנוהל המנחה אותה, עליהם נעמוד עתה, ברורים ומובהקים גם בלעדית.

היעדר הסמכה בחוק להקמת הוועדה ולעבודתה

12. עבודת הוועדה והמלצותיה פוגעות פגיעה אנושה בזכויות המורים לחופש הביטוי, לחופש העיסוק, לכבוד ולהליך הוגן – זכויות המעוגנות בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו ובחוק יסוד: חופש העיסוק.

13. הזכות החוקתית לביטוי, ולביטוי פוליטי בפרט, נתונה גם לעובדי הוראה, הן בכתות והן מחוץ להן – ברשתות החברתיות, בכנסים, במאמרים, בהפגנות, בחייהם הפרטיים. חוזר המנכ"ל בנושא השיח החינוכי על נושאים שנויים במחלוקת (חוזר 0012 מיום 11.12.2016), מעודד שיח כתתי על נושאים פוליטיים ואקטואליים מורכבים, במסגרתו רשאי המורה להציג את עמדותיו. סעיף 2 לחוק חינוך ממלכתי מונה בין מטרות החינוך עידוד לחשיבה ביקורתית, חיזוק כוח השיפוט והביקורת טיפוח סקרנות אינטלקטואלית ומחשבה עצמאית. בתי המשפט כבר עמדו על כך שאין להטיל מגבלות על חופש הביטוי של מורים מחוץ לכתלי בית הספר "בכל הנוגע להבעת דעה אישית ופוליטית, כאשר אין מגבלה על פעילות במסגרת רשתות חברתיות" (עניין **ברוכין**, בפסקה 117). עוד נפסק שם, שגם זוויות 7.10 והמלחמה הארוכה, העקובה מדם, בעקבותיהן לא שינו את גבולות הביטוי הפוליטי של ציבור המורים.

14. משרד החינוך, העומד בראשו או מי מפקידיו, אינם מוסמכים ואינם רשאים לשנות עקרונות יסוד אלה שנקבעו, כאמור, בחקיקה ראשית של הכנסת ובאים לידי ביטוי בתוכניות החינוך. רדיפה פוליטית של מורים נאסרה כבר בבג"ץ 144/50 **שייב נ' שר הביטחון**, פ"ד ה 399 (1951) (להלן: עניין **שייב**). פגיעתה אינה רק במורים. היא משליכה על התלמידים ועל הציבור כולו.

15. לא ניתן להקל ראש בנזק העצום הגלום באפקט המצנן שיש לעבודת הוועדה על עובדי ההוראה. העליהם המטורף שניהל המשרד נגד מורים שהתבטאו בגנות ההפיכה המשטרית, וביתר שאת הרדיפה הגוברת שהוא מבצע מאז תחילת המלחמה אחר מורים שהתנגדו לה, והדהודם בתקשורת לכל עבר, גרמו למורים רבים, בפרט ערבים, לסכור את פיהם מחשש שיבולע להם (ראו, בין היתר: אדם שנער ומרדכי קרמניצר, שקט יורים: חופש הביטוי במלחמה? **המכון הישראלי לדמוקרטיה** (2026), ובפרט המאמרים שרוכזו בחלק השלישי שם). הותרת ועדת ההסתה על כנה, תביא לכך שהם לא יעזו לפתוח אותו שוב. בבסיס דוקטרינת האפקט המצנן עומדת התפיסה כי בחינה חוקתית של פגיעה בחופש הביטוי, "מחייבת התבוננות רחבה יותר ביחס להשפעתו של המעשה השלטוני על מימוש הזכות לחופש הביטוי" (בג"ץ 2996/17 **ארגון**

העיתונאים בישראל נ' ראש הממשלה (23.1.2019), בפסקה 4 לפסק דינה של השופטת ברק ארז). אולם השר ואנשיו בשלהם.

16. חיטוט בדפי פייסבוק של מורה, והתחקות אחר דברים שכתב וביטא ברשתות חברתיות ובמקומות נוספים, מהווים אף פגיעה קשה בפרטיות. סעיף 7(א) לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו קובע: "כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו". חוק הגנת הפרטיות מוסיף וקובע, כי פגיעה בפרטיות היא, בין היתר, "בילוש או התחקות אחרי אדם, העלולים להטרידו, או הטרדה אחרת" (סעיף 1 לחוק). בכך בדיוק מתמקדת עבודת הוועדה.

17. כלל יסוד בשיטת המשפט בישראל, הוא שרשויות השלטון רשאיות לפעול רק מכוח הסמכויות שהעניק להן המחוקק. עקרון זה של חוקיות המנהל, המעוגן בפסיקת בית המשפט העליון מקדמת דנא, הן באופן כללי והן ביחס למורים (עניין **שייב**), קיבל עיגון חוקתי מפורש עם חקיקת חוקי היסוד. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד: חופש העיסוק מתנים פגיעה בזכויות בכך שמקור הפגיעה יהא מעוגן "בחוק" או "לפי חוק" ... מכוח הסמכה מפורשת בו". משמעות הדברים היא, שכל אימת שרשות מינהלית מבקשת לפגוע בזכויות יסוד, עליה להצביע על מקור סמכות מפורש, ברור וחד משמעי.

18. בענייננו, אין כל חוק מכוחו יכול משרד החינוך לינוק סמכות להקמת ועדת בילוש אחר מורים וסינון אידאולוגי שלהם, תוך עירוב השב"כ וקביעת ממצאים מרחיקי לכת על עובדי הוראה. חוק הפיקוח וחוק חינוך ממלכתי, אותם תיקן חוק הפיקוח ושליטת תקציב – החוק אותו נועד לכאורה הנוהל ליישם – אינם מזכירים ולו ברמז ועדת סינון ביטחונית-אידאולוגית.

19. אף ההיתר שניתן בחוק – לפטר מורים ולשלול תקציבים בגין הזדהות עם ארגון טרור ועידוד ותמיכה במעשה טרור, אינו מנביע סמכות להקמתה ולפעולתה של ועדת הסתה וריגול כלשהי, ובוודאי לא כזאת שבוחנת נאמנות לממשלה ולעומד בראשה. כבר נפסק, כי שעה שנפגעות זכויות אדם אין די בהוראת חוק "שיכולה להתפרש כמקור סמכות", ושלא ניתן להסתפק אף בהסמכה מפורשת בחקיקת משנה, "שאינה מעוגנת בהסמכה ברורה ומפורשת בחקיקה" (ראו, בין היתר, בג"ץ 8647/22 **האגודה לזכויות האזרח בישראל נגד משרד הרווחה והביטחון החברתי** (18.9.2025); רע"א 2558/16 **פלונית נ' קצין התגמולים** (5.11.2017); בג"ץ 6824/07 **מנע נ' רשות המסים**, פ"ד סד(2) 479 (2010)).

20. בהתאם, אין להיתלות אף בסמכויות העזר שהוקנו לרשויות בסעיף 17 לחוק הפרשנות, התשמ"א-1981, לקבוע נהלי עבודה ככל שאלה לא נקבעו בחיקוק, כמקור סמכות למעקב ולפגיעה בזכויות אדם. פסיקה עקבית קובעת, שסמכות עזר או סמכות כללית אינה מספיקה כאשר פעולת הרשות המנהלית פוגעת בזכויות יסוד. במקרים כאלה, כאמור, נדרשת הסמכה מפורשת וברורה בחוק (בג"ץ 3267/97 **רובינשטיין נ' שר הביטחון** (9.12.1998); בג"ץ 2109/20 **בן מאיר נ' ראש הממשלה** (26.4.2020)).

21. קל וחומר, שאין לראות בנהלי משרד החינוך מקור מסמך. הנחיות מנהליות אינן מקיימות את דרישת ההסמכה (בג"ץ 1437/02 **האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' השר לבטחון פנים**, פ"ד נח(2) 746 (2004); בג"ץ 335/79 **קטלן נ' שירות בתי הסוהר**, פ"ד לד(3) 294 (1980)).

22. די בהעדר ההסמכה החוקית לעבודת הוועדה על מנת לעצור את פעולתה, לאסור עליה להמשיך בה, לבטל את הנוהל מכוחה היא פועלת ולהשמיד חומרים שנאספו על מורים. עם זאת, ולמעלה מן הצורך, נעמוד על כשלים משפטיים נוספים בנוהל, בעבודת הוועדה ובהרכבה.

פגיעה בכללי הצדק הטבעי: הוועדה עובדת במחשכים, ללא יידוע העובד

23. הנוהל מתווה את סדר עבודת הוועדה: קב"ט המשרד/מנהל תחום ביטחון בו מרכז תלונות שהתקבלו על עובדי הוראה; גורמים עלומים כלשהם במשרד מופקדים על בדיקות מקדמיות, כאמור, לפני העברת המקרה לוועדה, לרבות פניות לשב"כ ולמשטרה; ממציא הבדיקות והמידע שנאסף עוברים לוועדה, שחבריה רשאים לבקש בדיקות משלימות. הנוהל אף מתווה כללים להפעלת שיקול דעתה של הוועדה. בין היתר, עליה לבחון את אופי המעשה וחומרתו, מידת הפומביות שלו וההקשר בו נכתבה ההתבטאות. בתום הבדיקות והבחינות מעבירה הוועדה את המלצותיה למנכ"ל. ככל שהיא ממליצה על פיטורי עובד הוראה שהוא עובד מדינה, או על סירוב מתן היתר העסקה או שלילתו למורה שאינו עובד מדינה, עליה להכין חומרים להליך שימוע. השימוע מתקיים אצל המנכ"ל (סעיף 18א(ב)(1) לחוק חינוך ממלכתי).

24. הליך זה, כפי שנחשף בתחקיר "הארץ", עשוי לארוך שבועות וחודשים, במהלכם אין לעובד ההוראה, שלא קיבל כל הודעה על תלונה שהתקבלה בעניינו, מושג קלוש בדבר החקירות שמנהל המשרד בעניינו. על כן, ממילא, אין לו כל יכולת להגיב ולהתגונן.

25. ככל שהפגיעה הפוטנציאלית בזכויות אדם גדולה יותר, וככל שמעמדה הנורמטיבי של הזכות הנפגעת גבוהה יותר, חלה על הרשות חובה לאזן את הפגיעה באמצעות הקפדה על ערובות דיוניות. תכליתן, בין היתר, היא להגדיל את הסיכוי להגיע לתוצאה נכונה, ולהגביר את הגינות ההליך מנקודת מבטו של הנפגע (בג"ץ 7385/13 איתן – מדיניות הגירה ישראלית נ' ממשלת ישראל, פסקה 174 לפסק דינו של השופט פוגלמן (22.9.2014)). בעניינו, נדגיש, הפגיעה אינה פוטנציאלית. עצם פעולות ההתחקות והבילוש החשאיים, והכללת מורים ברשימות השחורות של המשרד, מהוות פגיעה אסורה בזכויות מוגנות, עוד לפני וללא כל קשר לתוצאות ההליך.

26. לאורך כל הליך עבודת הוועדה, החל מקבלת התלונה ובמהלך הברורים הביטחוניים והפיליפיים הקדחתניים אודות המורה, לא נשמע קולו. זכות טיעון ניתנת לו רק אם פיטורים או שלילת היתרי העסקה עומדים על הפרק, ולאחר שהוועדה גיבשה את עמדתה והעבירה את המלצותיה למנכ"ל. אלא שמטרתה של זכות הטיעון, זכות יסוד ששמור לה "מקום של כבוד ביחסי העבודה בכלל, קל וחומר עת נשקלת אפשרות לסיום העסקתו של עובד" (ראו, בין היתר, ע"ע (ארצי) 47271-06-18 התאמה השמה ומידע (1995) בע"מ - סמי הפוטה (5.7.2020) (להלן: עניין הפוטה)), היא, בין היתר, העמקת והרחבת היריעה העובדתית בעניינו, מתן הקשר לדברים, ומתן אפשרות לפרט שעניינו נבחן להשפיע על ההחלטה (דפנה ברק ארזי המשפט המנהלי אי' 499 (2010)). כל אלה, בטרם תתגבש עמדת הרשות.

27. שוב ושוב פסקו בתי הדין לעבודה, כי "החובה המוטלת על המעביד – להציג בפני העובד את הטענות המופנות כלפיו, את השאלות שעלו בעניינו אשר יש בהן כדי להשפיע על מקבל ההחלטה. כל זאת בפתיחות, בהגינות ובתום לב מבלי לחדד דבר מן העובד" (עניין הפוטה). קביעות אלה רחוקות שנות אור מאופן התנהלותה של ועדת ההסתה.

הרכב הוועדה והיקף שיקול הדעת שניתן לה

28. אף הרכב הוועדה פסול מיסודו. חלק הארי של חבריה הם אנשי ביטחון, אכיפה ומשמעת במשרד החינוך. מה להם ולבחירת התבטאויות, מה להם ולפדגוגיה, באיזו מומחיות מיוחדת הם ניחנו שמאפשרת להם ליצוק תוכן לביטויים העמומים, הכוללניים, של אהדה, תמיכה וגילוי הזדהות עם טרור והסתה לו, בהם נוקב החוק? מדובר בגוף בעל אוריינטציה ביטחונית-אכיפתית מובהקת, אשר אין לו כל מומחיות לדון ולהכריע במשמעות ביטויים ובפרשנותם, בחופש הביטוי הפוליטי ובהסתה. בהרכב הוועדה יש הטיה מובנית לעבר אימוץ פריזמת פרשנות ביטחונית-אידאולוגית, פריזמה של מסוכנות. העברת בחינתם של ביטויים פוליטיים לידי גורמי ביטחון, משמעת ואכיפה, מעתיקה את הדיון בביטויים ופרשנותם מזירה אשר שמה במרכזה ערכים דמוקרטיים ואת הזכות החוקתית לביטוי, אל קטגוריה של איום, המחייב בילוש וניטור, הערכת מסוכנות והשפעה על תלמידים, ולבסוף אולי אף סינון תעסוקתי.

29. ואכן, תחקיר "הארץ" מלמד שהתבטאויות מורים נבחנו בוועדה בעיניים של נאמנות לשלטון וחשש לרדיקליזציה. כאמור מעלה, וכעולה מהדוגמאות שהבאנו, מורים נקראו לשיחות בירור ולשימועים אף שלא היה בהתבטאויותיהם שמץ הסתה לטרור או תמיכה בו, אלא אך ביקורת פוליטית. במוקד עבודת הוועדה עומדים, כאמור, בעיקר עובדי הוראה ערבים ושמאלנים. זהו מקראתיזם בהתגלמותו.

30. נזכיר, כי בשל הרגישות הרבה הנודעת להגבלות על חופש הביטוי, ועל חופש הביטוי הפוליטי בפרט, יצרה פרקליטות המדינה מנגנון בקרה ופיקוח על פעולות המשטרה, במטרה לוודא שהמשטרה אינה פוגעת בחופש הביטוי בניגוד לדין. הנחיית פרקליט המדינה 14.12, "אישור לפתיחה בחקירה והעמדה לדין בעבירות או עניינים בעלי רגישות מיוחדת", קובעת הוראות שונות שנועדו לייצר פיקוח משפטי הדוק על פתיחה בחקירה או העמדה לדין בעבירות ביטוי. בין היתר קובעת ההנחיה, כי נדרש אישור פרקליט המדינה או משניו שעה ששוקלים פתיחה בחקירה בחשד לעבירות ביטוי, לרבות הסתה לאלימות וגזענות, וכן בחשד לגילוי הזדהות עם ארגון טרור והסתה לטרור – עבירה המעוגנת בסעיף 24 לחוק המאבק בטרור, התשע"ו-2016, שבה נועד לכאורה הנוהל לטפל. העמדה לדין בגין סעיף חוק זה דורש את אישור היועץ המשפטי לממשלה.

31. אולם משרד החינוך, שכישלונו ההולך ומעמיק בענייני חינוך מהדהד למרחקים, נטל לעצמו חירות מפליאה לבלוש אחר עובדי הוראה בגין ביטויים, לפרשם ולהעניש בעטיים. חופש הפעולה שמקנה הנוהל לוועדת ההסתה כה רחב, עד שהבדיקות המקדימות על מורים כוללות, כאמור, גם בדיקת קיומם של הליכים פליליים מתנהלים נגד המורים בכל עבירה שהיא, לרבות כאלה שאין להן כל קשר לעבודת ההוראה, כמו עבירות תעבורה ומס, ואפילו "כוונה לפתוח בחקירה פלילית" (סעיף 11ג לנוהל). ודוקו: הנחיות היועץ המשפטי לממשלה בעניין בדיקה מקדימה לחקירות (הנחיה 4.2204) נועדו לעגן את הזהירות וההקפדה הנדרשות בטרם פתיחה בחקירה פלילית בשל השלכותיה הקשות, הפרטיות והציבוריות. דרישת המשרד לקבל מידע על הליכי בדיקה, אשר ייתכן שיסתיימו בלא כלום, היא מופרכת.

32. לא למותר להזכיר, כי חוק המידע הפלילי ותקנת השבים, התשע"ט-2019 מאפשר למנכ"ל המשרד, למנהל הביטחון בו, ליועץ המשפטי ולגורמים נוספים לקבל מידע מהמרשם הפלילי על הרשעות ועונשים. אין לו כל סמכות לדרוש מידע על הליכי בדיקה מוקדמים.

33. הקניית סמכות לעובדי ביטחון ואכיפה לקבל החלטות הדורשות הפעלת שיקול דעת רחב, ולקבוע האם התבטאויות שונות נכנסות לגדרי חופש הביטוי המוקנה למורים, אינה סבירה בעליל, ומייצרת הגבלה לא מידתית ולא חוקתית ביחס להתבטאויות מותרות.

משרד החינוך יוזם חקירות אודות עובדי הוראה

34. אם לא די באלה, וחרף העובדה שהנוהל נועד לכאורה לבחון תלונות שהתקבלו על מורים, תחקיר "הארץ" חשף שגורמים במשרד החינוך יוזמים חקירות על מורים גם בעקבות דברים ששודרו, בפרט בערוץ 14, ערוץ התעמולה של השלטון ושופרו של ראש הממשלה, נתניהו.

35. למשרד החינוך, ממש כמו למשטרה, אסור לבצע ניטור יזום לצורך גילויי עבירות הסתה וביטוי. לאחרונה אף ניתן על ידי בית המשפט העליון צו ארעי בעניין העברת מידע למדור ההסתה במשטרה (בג"ץ 71386-03-26 זולת נ' **השר לבטחון לאומי**, החלטה מיום 29.3.2026). כך נקבע אף שעה שמשרדי ראש הממשלה והחוץ אספו מידע ברשתות על עמותות ישראליות במטרה להביא להפסקת מימון לפעילותן, בטענה שהם פועלים לדה לגיטימציה של ישראל (ראו: בג"ץ 8131/18 **בן מאיר נ' ראש הממשלה** (25.11.2019)). עוד קודם להליך המשפטי הודיעה ראש אשכול ביטחון במחלקת ייעוץ וחקיקה לעותר שם, ש"פעולה של גורם ממשלתי לאיסוף מידע על ישראלים... מחייבת הסמכה בחוק". בהתאם, הנחה היועץ המשפטי לממשלה דאז "את הגורמים האמורים שאין לאסוף כל מידע כזה, וכי מידע שנאסף יימחק ולא ייעשה בו שימוש בעתיד". כך יש לנהוג אף כאן.

העתק מענה הייעוץ המשפטי לממשלה מצורף.

36. תאווה השליטה של פרנסי המשרד בעובדי הוראה היא כה נטולת חסמים וגבולות, עד שאין בנוהל הוראה המתירה לסגור תלונות נגד מורים - קלושות, תלושות ונטולות בסיס ככל שיהיו, מייד עם נחיתתן בתיבת הדוא"ל של המשרד. גניזת תלונה מתבצעת רק לאחר הבדיקות המקדמיות הפולשניות והפוגעניות, ובעקבות התייעצות עם הלשכה המשפטית (סעיף 13 לנוהל). המורים, כזכור, אינן מודעים כלל לכך שהתקבלו עליהם תלונות. אף שם הנוהל מלמד על כך: ועדה "לעניין הטיפול בהסתה נגד המדינה". לא עבירות ביטחון, טרור ונגזרותיהן, המנויות בחוק פיטורים ושליטת תקציב, אלא הסתה נגד המדינה. בפרשנות מושג זה, כפי שמעיד אף תחקיר "הארץ", השמיים הם הגבול.

לסיכום

37. מהאמור לעיל עולה, אם כן, שוועדת ההסתה פועלת ללא סמכות, תוך פגיעה אנושה בזכויות אדם. ועדה שמורכבת מאנשי ביטחון, הבולשים ועוקבים אחר התבטאויות מורים ללא ידיעתם, תוך עירוב השב"כ והמשטרה; ועדה שמתעלמת כליל מההגנות כבדות המשקל שמעניק הדין לזכות החוקתית לביטוי פוליטי, אשר אינן פוסחות על עובדי הוראה; ועדה שמדלגת על כללי הצדק הטבעי ועקרונות ההליך ההוגן; ועדה שלחבריה אין שמץ מומחיות בבחינת ביטויים

ובפרשנותם; ועדה שכל מטרתה לדכא אנשי הוראה שעמדותיהם אינן מתיישרות עם אלה של השלטון. עם כך אין להסכין. יש לעצור את עבודת הוועדה, לבטל את הנוהל, ולהשמיד את החומרים שאסף המשרד בשקידה ובחשאי על מורים.

נודה לתשובתכם הדחופה, בתקווה לייתר הליכים משפטיים.

בברכה,

טל חסין, עו"ד	מירי גרוס, עו"ד	ד"ר מורן סבוראי,
האגודה לזכויות האזרח	הקליניקה לזכויות עובדים	משרד עו"ד סבוראי

העתק: עו"ד שרית חאיק שפיגלשטיין, יועמ"שית משרד החינוך